

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Відділ фінансової політики

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

галузь знань 07 «Управління і адміністрування»
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-науковий рівень доктор філософії
вид дисципліни обов'язкові

Форма навчання денна
Навчальний рік 2024/2025
Семестр 2
Кількість кредитів ECTS 3
Мова викладання, навчання та оцінювання українська
Форма заключного контролю залік

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» _____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» _____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» _____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Київ – 2024

Робоча навчальна програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «Місцеві фінанси». Підготовлено Підготовлено головним науковим співробітником відділу фінансової політики, д.е.н., проф. Квач Я. П.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Начальник відділу модернізації механізмів управління економікою

_____/_____/

(підпис)

(ПБ)

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2024 р.

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ

1. Опис дисципліни.

ДФН

Дисципліна “Місцеві фінанси”	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»	Блок нормативних дисциплін зі спеціальності
	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	Рік підготовки – другий
Кількість змістових модулів – 3	Освітньо-науковий рівень доктор філософії (PhD)	Лекції – 18 год. Практичні заняття – 18 год.
Загальна кількість годин – 90 год.		Самостійна робота – 54 год. Форма підсумкового контролю – екзамен

ЗФН

Дисципліна “Місцеві фінанси”	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»	Блок нормативних дисциплін зі спеціальності
	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	Рік підготовки – другий
Кількість змістових модулів – 3	Освітньо-науковий рівень доктор філософії (PhD)	Лекції – 18 год. Практичні заняття – 18 год.
Загальна кількість годин – 90 год.		Самостійна робота – 54 год. Форма підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання вивчення дисципліни.

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Програма і тематичний план дисципліни зорієнтовані на ґрунтовне засвоєння студентами знань про сутність та роль місцевих фінансів у економічному і соціальному розвитку адміністративно-територіальних утворень. Вивчення основних тем дисципліни сприятиме формуванню базових знань з основ місцевих фінансів, ролі місцевих фінансових органів у процесі виконання бюджетів за доходами і видатками, технології бюджетного планування та контролю за бюджетними коштами на місцевому рівні.

Головним завданням вивчення курсу є вивчення суті та значення місцевих фінансів, засад їхнього функціонування як одного з дійових важелів економічної політики органів місцевого самоврядування, набуття вмінь аналізувати ефективність формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Оволодіння курсом повинно сформувати у студентів базові знання з основ місцевих фінансів, виробити практичні навички та вміння щодо управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування.

Вивчення дисципліни “Місцеві фінанси” передбачає наявність ґрунтовних знань із суміжних дисциплін (економічна теорія, фінанси, бюджетна система, податкова система, державні фінанси), цілеспрямованої роботи над опрацюванням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях і практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

2.2. Вивчення дисципліни «Місцеві фінанси» забезпечує формування наступних компетентностей у аспіранта, який має:

- мати уявлення про сутність, функції і принципи організації місцевих фінансів та особливості функціонування органів місцевого самоврядування;
- здатність аналізувати нормативно-правові акти, які регулюють систему місцевих фінансів та процес формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування;
- володіти теоретичними знаннями і практичними навиками та вміти застосовувати їх при прийнятті ефективних рішень у сфері місцевих фінансів.

2.3. Результати навчання

За результатами вивчення дисципліни студент повинен:

- показати належний рівень знань у сфері місцевих фінансів, розуміння фінансової термінології, особливостей організації бюджетного процесу на місцевому рівні;
- виявляти та аналізувати процес формування і використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування;
- демонструвати навички щодо технології бюджетного планування та контролю за бюджетними коштами на місцевому рівні;
- використовувати навички здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства на місцевому рівні.

2.4. Завдання вивчення дисципліни.

У результаті вивчення дисципліни “Місцеві фінанси” студенти повинні:

- засвоїти теоретичні основи функціонування місцевих фінансів;
- знати та вміти застосовувати методику планування доходів і видатків місцевих бюджетів;
- здійснювати обробку документів, що використовуються в організації бюджетного процесу на місцевому рівні;
- проводити контрольню-аналітичну діяльність за цільовим витрачанням бюджетних коштів;
- набути навиків використання теоретичних знань на практиці.

2.5. Завдання лекційних занять.

Мета проведення лекційних занять полягає у тому, щоб ознайомити студентів із особливостями зародження, становлення та сучасного стану вітчизняного інституту місцевих фінансів, а також з напрямками його подальшого розвитку.

Мета викладення лекційного матеріалу полягає у:

- викладенні студентам згідно з програмою та робочим планом основних питань, що стосуються основ організації місцевих фінансів в Україні;
- формуванні у студентів цілісної системи теоретичних знань з курсу “Місцеві фінанси”.

2.6. Завдання проведення практичних занять.

Метою проведення практичних занять є вироблення у студентів практичних навиків в оволодінні технологіями управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування для їх використання в процесі практичної діяльності.

Завдання проведення практичних занять:

- засвоїти механізм планування, організації виконання відповідного місцевого бюджету, а також забезпечення його виконання органами державної казначейської служби;
- навчитися використовувати набуті теоретичні знання з місцевих фінансів у практичній діяльності;
- глибше засвоїти та закріпити теоретичні знання, одержані на лекціях.

3. Програма дисципліни.

Змістовий модуль 1. Основи теорії місцевих фінансів.

Тема 1. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ, ЇХ СУТНІСТЬ, СКЛАД І РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ.

Вчення про місцеві фінанси та його формування. Наука про місцеві фінанси як окрема галузь фінансової науки та процес її формування. Інститут місцевого самоврядування як необхідна передумова функціонування місцевих фінансів. Об'єкт та предмет вивчення. Мета дисципліни.

Початкові форми територіальних громад. Земства і земська реформа в Росії. Ради депутатів в радянській державі. Відродження місцевого самоврядування в незалежній Україні. Місцеве самоврядування у чинному законодавстві. Розвиток місцевого самоврядування в умовах ринкової економіки та демократизації суспільства.

Теорії місцевого самоврядування. Теорія вольності общин. Громадська теорія місцевого самоврядування. Державницька теорія місцевого самоврядування. Теорія муніципального (общинного) соціалізму. Завдання держави і місцевого самоврядування. Формування теорії місцевих фінансів. Сучасні уявлення про суть місцевих фінансів.

Сутність місцевих фінансів. Функції місцевих фінансів. Розподільча функція. Контрольна функція. Стимулююча функція. Домінанти соціально-економічного призначення місцевих фінансів.

Склад місцевих фінансових інститутів. Місцеві бюджети. Місцеві податки і збори. Цільові фонди органів місцевого самоврядування. Комунальний кредит. Місцеві позики. Об'єкти комунальної власності.

Конституція України. Бюджетний кодекс України. Податковий кодекс України. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні". Закон України "Про місцеві державні адміністрації". Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів".

Тема 2. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Фінансова політика місцевих органів влади. Принципи фінансової політики на місцевому рівні. Складові фінансової політики місцевих органів влади. Бюджетна політика місцевих органів влади. Податкова політика місцевих органів влади.

Суб'єкти вироблення фінансової політики на місцевому рівні. Об'єкти фінансової політики на місцевому рівні. Засоби реалізації фінансової політики на місцевому рівні. Фінансова стратегія і фінансова тактика місцевих органів влади.

Тема 3. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ – ВИЗНАЧАЛЬНА ЛАНКА МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ.

Склад бюджетної системи України. Бюджет Автономної Республіки Крим. Обласні бюджети. Районні бюджети. Бюджети районів у містах. Бюджети місцевого самоврядування.

Бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

Принципи побудови бюджетної системи: єдності, збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості і неупередженості, публічності та прозорості, відповідальності учасників бюджетного процесу. Домінанти суспільного призначення місцевих бюджетів.

Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Трансферти. Закріплені доходи місцевих бюджетів. Власні доходи місцевих бюджетів. Зміцнення доходної бази місцевих бюджетів.

Поточні видатки місцевих бюджетів. Видатки розвитку місцевих бюджетів. Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами.

Тема 4. МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ.

Бюджетний федералізм: зміст, складові, вплив на бюджетний устрій, особливості реалізації та розвиток.

Зміст міжбюджетних відносин та передумови їх виникнення. Особливості організації міжбюджетних відносин в бюджетній системі України. Суб'єкти міжбюджетних відносин.

Розмежування доходів і видатків між рівнями бюджетної системи та видами бюджетів – основа організації міжбюджетних відносин.

Сутність фінансового вирівнювання. Стан фінансового вирівнювання в Україні.

Середньодушові видатки місцевих бюджетів України та їх динаміка.

Зміст, цілі та методи бюджетного регулювання. Розвиток методів бюджетного регулювання. Метод відсоткових відрахувань від загальнодержавних податків і зборів. Нормативи відрахувань та їх види. Надання фінансової допомоги у вигляді трансфертів.

Види бюджетних трансфертів. Чинний порядок розрахунку дотацій вирівнювання місцевим бюджетам: позитивні та негативні аспекти. Субвенції місцевим бюджетам та їх види.

Зміст міжбюджетної реформи та її вплив на місцеві фінанси. Вдосконалення організації міжбюджетних відносин у Бюджетному кодексі України.

Тема 5. ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Сутність та соціально-економічне значення доходів місцевих бюджетів. Сутність та соціально-економічне значення доходів місцевих бюджетів. Нормативно-правові засади формування доходної частини місцевих бюджетів: Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», щорічні закони про Державний бюджет України й рішення про місцеві бюджети.

Характеристика доходів місцевих бюджетів за бюджетною класифікацією: податкові доходи, неподаткові доходи, доходи від операцій з капіталом, трансферти. Склад доходів загального та спеціального фондів місцевих бюджетів. Власні та закріплені доходи місцевих бюджетів.

Тема 6. МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Зміст місцевих податків і зборів. Ознаки місцевого оподаткування: численність, масовість, регресивність, застосування права податкової ініціативи. Підходи щодо добору місцевих податків і зборів.

Теоретичні основи класифікації місцевих податків і зборів: прямі та непрямі податки, надбавки до загальнодержавних податків і відрахування від них, конгломерат податкових платежів.

Механізм справляння місцевих податків і зборів. Податок на нерухоме майно. Єдиний податок. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Тема 7. СИСТЕМА ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Зміст і соціально-економічне призначення видаткової частини місцевих бюджетів. Розподіл видаткових повноважень і критерії розмежування видатків між місцевими бюджетами. Поділ видатків місцевих бюджетів на ті, що враховуються і не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансферів.

Характеристика видатків місцевих бюджетів за функціональною, економічною, відомчою та програмною класифікаціями.

Кошторисне планування видатків установ, які фінансуються з місцевих бюджетів. Особливості використання програмно-цільового методу бюджетного планування видатків місцевих бюджетів. Бюджетна програма: зміст і складові.

Тема 8. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Зміст бюджетного процесу на місцевому рівні. Нормативно-правові акти, що регламентують бюджетний процес на місцевому рівні в Україні. Бюджетний цикл і бюджетний період.

Характеристика стадій бюджетного процесу на місцевому рівні. Порядок складання проектів місцевих бюджетів. Розгляд та прийняття рішень про місцевий бюджет. Процес виконання місцевих бюджетів. Підготовка та розгляд звітів про виконання місцевих бюджетів.

Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні. Органи, що здійснюють нормативно-правове врегулювання бюджетного процесу на місцевому рівні. Органи, які визначають місцеву бюджетну політику. Органи оперативного управління бюджетним процесом. Розпорядники та одержувачі коштів місцевого бюджету. Органи, які здійснюють регулювання грошово-кредитної діяльності та місцевих запозичень.

Бюджетні слухання як елемент бюджетного процесу на місцевому рівні. Шляхи забезпечення прозорості та відкритості бюджетного процесу на місцевому рівні.

Змістовий модуль 2. Розвиток місцевих фінансових інститутів.

Тема 9. МІСЦЕВІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Етапи становлення і розвитку системи місцевих запозичень в Україні. Нормативно-правові основи здійснення місцевих позик на сучасному етапі державотворення.

Види і форми місцевих позик. Система обмежень здійснення місцевих запозичень в Україні. Право на внутрішні запозичення Верховної Ради АР Крим та міських рад. Зовнішні запозичення органів місцевого самоврядування.

Облігації місцевих позик в Україні: суть, етапи випуску, розміщення та погашення. Основні етапи випуску облігацій місцевих позик у разі їх відкритого (публічного) розміщення.

Зміст і методи управління місцевим боргом. Кредитний ризик та рейтингова оцінка кредитоспроможності місцевого самоврядування. Процедура присвоєння кредитних рейтингів. Шляхи зміцнення кредитоспроможності органів місцевого самоврядування.

Тема 10. ЦІЛЬОВІ ФОНДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.

Хронологія нормативних документів, які регламентують утворення позабюджетних фондів місцевого самоврядування. Джерела валютних фондів. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Цільові фонди, утворені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади. Інші цільові фонди місцевих рад.

Тема 11. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.

Характеристика об'єктів комунальної власності. Особливості організації фінансів підприємств комунальної власності. Управління фінансами комунальних підприємств. Видатки місцевих бюджетів на фінансування об'єктів комунальної власності, їх склад та особливості планування.

Особливості фінансів комунального господарства. Експлуатаційні видатки комунальних підприємств, їх склад та планування. Виручка від реалізації продукції та послуг. Формування і використання прибутку комунальних підприємств. Основні фонди й оборотні засоби підприємств комунального господарства.

Тема 12. ФІНАНСИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.

Житлово-комунальне господарство. Житлове господарство. Комунальне господарство. Галузева структура житлово-комунального комплексу муніципального утворення. Санітарно-технічні підприємства. Внутріміський пасажирський транспорт. Підприємства комунально-побутового обслуговування. Підприємства комунальної енергетики. Зовнішній благоустрій. Підсобні промислові та ремонтні підприємства.

Виробнича собівартість робіт (послуг). Операційна собівартість робіт (послуг). Повна собівартість. Групування витрат житлово-комунальних підприємств. Планування собівартості. Калькулювання собівартості.

Тариф на житлово-комунальні послуги. Тарифи міського транспорту. Тарифи санітарно-технічних підприємств. Тарифи енергетичних підприємств. Тарифи за проживання в готелях, за відвідування лазень, за надання пральних та інших послуг населенню.

Житлове господарство адміністративно-територіальних утворень. Державний житловий фонд. Комунальний житловий фонд. Приватний житловий фонд. Житловий фонд загального призначення. Житловий фонд соціального призначення. Житловий фонд спеціального призначення.

Реформування житлово-комунального господарства в Україні: необхідність, завдання та наслідки.

Тема 13. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Зміст, завдання і принципи фінансового контролю на місцевому рівні. Об'єкти та суб'єкти фінансового контролю на місцевому рівні. Попередній, поточний і наступний фінансовий контроль.

Характеристика діяльності органів державного управління, які наділені контрольними повноваженнями у сфері місцевих фінансів. Роль і повноваження органів влади АР Крим і місцевого самоврядування у здійсненні контролю на місцевому рівні.

Сутність і роль відомчого контролю в системі місцевих фінансів. Необхідність проведення громадського контролю на місцевому рівні в умовах демократизації суспільного життя.

Тема 14. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.

Основні типи систем місцевого самоврядування. Найважливіші проблеми фінансів місцевого самоврядування. Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів і місцевих бюджетів. Зміст та значення Європейської хартії місцевого самоврядування.

Склад фінансових ресурсів органів місцевої влади зарубіжних країн.

Доходи і видатки місцевих бюджетів. Фінансове вирівнювання та його роль у розвитку територій.

Місцеве оподаткування за кордоном. Роль надходжень від місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів зарубіжних країн.

Досвід комунального кредиту. Місцеві позики: особливості випуску, розміщення та обігу, роль у формуванні фінансових ресурсів органів місцевої влади.

Фінанси муніципальних підприємств.

Форми залучення громадян до управління місцевими справами в зарубіжних країнах.

4. Структура залікового кредиту дисципліни.

Денна форма навчання

Назва теми	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
<i>Змістовий модуль 1. Основи теорії місцевих фінансів</i>			
Тема 1. Місцеві фінанси, їх сутність, склад і роль в економічній системі держави	2	1	4
Тема 2. Тема 2. Фінансова політика на місцевому рівні	-	1	4
Тема 3. Місцеві бюджети – визначальна ланка місцевих фінансів	2	2	2
Тема 4. Міжбюджетні відносини	2	2	4
Тема 5. Формування дохідної бази місцевих бюджетів	2	1	6
Тема 6. Місцеві податки і збори у фінансовому забезпеченні місцевого самоврядування	-	1	4
Тема 7. Система видатків місцевих бюджетів	2	2	6
Тема 8. Бюджетний процес на місцевому рівні	2	2	2
<i>Змістовий модуль 2. Розвиток місцевих фінансових інститутів</i>			
Тема 9. Місцеві запозичення в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку	2	1	4
Тема 10. Цільові фонди місцевого самоврядування	2	1	4
Тема 11. Фінансове забезпечення підприємств комунальної власності.	-	1	4
Тема 12. Фінанси житлово-комунального господарства	-	1	4
Тема 13. Фінансовий контроль на місцевому рівні	2	1	2

Тема 14. Основи організації фінансів місцевих органів влади у зарубіжних країнах	-	1	4
Разом	18	18	54

5. Тематика практичних занять.

Змістовий модуль 1. *Основи теорії місцевих фінансів.*

Практичне заняття 1.

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ, ЇХ СУТНІСТЬ, СКЛАД І РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ.

План

1. Формування інституту місцевого самоврядування і місцеві фінанси.
2. Основи теорії місцевих фінансів.
3. Функції та роль місцевих фінансів.
4. Принципи організації місцевих фінансів та склад місцевих фінансових інститутів.
5. Нормативно-правове регулювання місцевих фінансів.

Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- Назвіть першопочаткові форми організації територіальних спільнот в Україні. Вкажіть характерні ознаки, які відрізняють їх від європейських аналогів кінця XIX століття.
- Охарактеризуйте ключові положення земської реформи 1864 року в Російській імперії. Як вплинув процес формування земств на розвиток місцевих фінансів на українських землях в кінці XIX – на початку XX століття?
- Обґрунтуйте значення місцевих рад народних депутатів в Радянському Союзі у вирішенні питань економічного та соціального спрямування.
- Розкрийте основні етапи розвитку інституту місцевого самоврядування як передумови функціонування місцевих фінансів після здобуття Україною незалежності.
- Як вплинуло прийняття Конституції України та ряду інших законодавчих актів у другій половині 90-х років минулого століття на розвиток місцевого самоврядування в нашій державі?
- Порівняйте ключові положення Європейської хартії місцевого самоврядування, Конституції України, Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні” у сфері місцевих фінансів. У чому проявляється відмінність даних нормативно-правових документів?
- У чому проявляється сутність адміністративно-територіальної реформи в Україні? Як вплинуть процеси її реалізації на розвиток системи місцевих фінансів у нашій країні?
- Які основні завдання Програми державної підтримки розвитку місцевого самоврядування в Україні?
- Дайте характеристику основним теоріям місцевого самоврядування. Назвіть зарубіжних і вітчизняних вчених, а також їх праці з питань місцевих фінансів XVIII-XX століть.
- Наведіть дискусійні положення в працях з місцевих фінансів сучасних вчених.
- Визначте основні функції місцевих фінансів. Обґрунтуйте їх вплив на розвиток демократичних перетворень в суспільстві.
- Яку роль відіграють місцеві фінанси у реалізації регіональної соціальної політики, а також зміцненні економічної самостійності адміністративно-територіальних одиниць?
- Обґрунтуйте значення місцевих фінансових інститутів у формуванні фінансової бази місцевого самоврядування.
- Дайте характеристику основним законодавчим документам, які регламентують функціонування місцевих фінансів у нашій державі.
- Чи вбачаєте Ви доцільність у змінах нормативно-правового забезпечення місцевих фінансів в Україні? Яких саме?
- Порівняйте особливості регулювання фінансових відносин на субнаціональному рівні в Україні та за кордоном.

- Охарактеризуйте структуру фінансових ресурсів місцевого самоврядування в нашій країні?
- Проаналізуйте фінансові проблеми, які найчастіше виникають у громаді населеного пункту, в якому Ви проживаєте. Які можливі шляхи їх вирішення?

Практичне заняття 2.

Тема 2. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

План

1. Концептуалізація фінансової політики на місцевому рівні
2. Види фінансової політики на місцевому рівні та їх характеристика
3. Механізм вироблення фінансової політики на місцевому рівні
4. Проблемні аспекти і перспективи розвитку фінансової політики на місцевому рівні

Література: [3, 5, 9, 11, 14, 15, 17, 30, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 41, 42].

Запитання для перевірки знань:

- В чому полягає відмінність термінів «фінансова політика місцевого самоврядування» і «бюджетна політика місцевого самоврядування»?
- Які органи визначають фінансову політику на місцевому рівні?
- Що таке фінансова стратегія і фінансова тактика?
- Проаналізуйте механізм вироблення фінансової політики на місцевому рівні в умовах фінансово-економічної нестабільності.
- Назвіть пріоритети фінансової політики на місцевому рівні.
- Охарактеризуйте основні проблеми реалізації фінансової політики на місцевому рівні в Україні.

Практичне заняття 3.

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ – ВИЗНАЧАЛЬНА ЛАНКА МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ.

План

1. Розвиток місцевих бюджетів України.
2. Місцеві бюджети в складі бюджетної системи.
3. Тенденції формування та склад доходної бази.
4. Склад і динаміка видатків та пріоритети у витрачання коштів місцевих бюджетів.
5. Інвестиційна складова місцевих бюджетів.

Література: [3, 5, 6, 8, 9, 11, 15, 16, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- Назвіть соціально-економічні передумови виникнення та функціонування інституту місцевих бюджетів в Україні.
- Охарактеризуйте основні етапи розвитку місцевих бюджетів на українських землях починаючи із земської реформи 1864 року дотепер.
- Яку роль відігравали податкові та неподаткові надходження у формуванні доходів місцевих бюджетів в Радянському Союзі?
- Вкажіть характерні риси економічних реформ ХХ століття у сфері місцевих фінансів. Який вплив вони мали на вдосконалення міжбюджетних відносин в СРСР?
- Проаналізуйте ключові зміни у вітчизняній бюджетній системі на початку 90-х років минулого століття.
- Які зміни в місцевих бюджетах відбулися з прийняттям Бюджетного кодексу України? Вкажіть його спільні та відмінні ознаки з Законом України “Про бюджетну систему України”.

- Проаналізуйте склад і структуру бюджетної системи України. Яку роль відіграють її низові ланки у забезпеченні суспільного добробуту населення?
- Охарактеризуйте основні принципи побудови бюджетного устрою в Україні.
- Розкрийте сутність та значення місцевих бюджетів як одного з головних інститутів економічного та соціального розвитку регіонів України.
- Як Ви розумієте поняття бюджет розвитку? Вкажіть джерела його формування і використання.
- Проаналізуйте склад дохідної бази місцевих бюджетів. Як змінився він після прийняття Бюджетного кодексу України?
- У чому полягає відмінність між власними та закріпленими доходами місцевих бюджетів? Як впливає збільшення (зменшення) їх коштів на розрахунок міжбюджетних трансфертів?
- Проаналізуйте динаміку доходів місцевих бюджетів України. Яку роль відіграють податкові та неподаткові поступлення у формуванні дохідної бази місцевого самоврядування?
- Які напрямки зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів Ви можете запропонувати?
- Розкрийте еволюцію місцевого оподаткування у зарубіжному та вітчизняному контексті.
- Опишіть загальний порядок місцевого оподаткування в Україні. Дайте оцінку ефективності справляння місцевих податків і зборів.
- Обґрунтуйте позитивні риси та характерні недоліки для вітчизняної системи місцевого оподаткування.
- Вкажіть ключові напрямки реформування місцевого оподаткування у нашій державі.
- Обґрунтуйте доцільність запровадження податку на нерухомість в нашій державі.
- Проаналізуйте склад та структуру видаткової частини місцевих бюджетів України. Охарактеризуйте роль видатків місцевих бюджетів у фінансуванні заходів соціального спрямування.

Практичне заняття 4. МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ.

План

1. Зміст міжбюджетних відносин та особливості їх організації.
  2. Сутність і стан фінансового вирівнювання.
  3. Бюджетне регулювання, його цілі та методи.
  4. Бюджетні трансферти та їх види.
  5. Реформування міжбюджетних відносин в Україні.
- Література: [1, 2, 3, 5, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- У чому полягає сутність міжбюджетних відносин? Розкрийте їх роль та значення у функціонуванні бюджетної системи України.
- Якими нормативно-правовими документами регламентуються міжбюджетні відносини в нашій державі?
- Як Ви розумієте поняття бюджетного регулювання? Назвіть його характерні риси в унітарних державах і федераціях.
- Проаналізуйте форми руху фінансових ресурсів у процесі здійснення міжбюджетних відносин.
- Визначте найважливіші способи розмежування доходів і видатків на субнаціональному рівні у вітчизняній та зарубіжній практиці.
- Розкрийте сутність податкових розщеплень в Україні на субнаціональному рівні.

- Як Ви розумієте поняття фінансового вирівнювання? Охарактеризуйте особливості його реалізації в Україні.
- Назвіть загальноєкономічні причини, котрі обумовлюють регіональні відмінності у формуванні доходів і фінансуванні видатків місцевих бюджетів у нашій державі?
- Як Ви розумієте поняття фінансового вирівнювання? Як воно використовується на практиці, трактується в літературних джерелах і законодавчих актах?
- Проаналізуйте стан фінансового вирівнювання в Україні.
- Охарактеризуйте, як проводиться фінансове вирівнювання в адміністративно-територіальних одиницях нашої держави за допомогою бюджетних трансфертів.
- Що таке бюджетне регулювання? Які завдання воно вирішує?
- Чим відрізняється вертикальне і горизонтальне бюджетне регулювання?
- Які методи бюджетного регулювання використовуються в бюджетній практиці нашої держави?
- Проаналізуйте зміни в нормативах відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів, зумовлені прийняттям Бюджетного кодексу України.
- Як Ви розумієте поняття міжбюджетних трансфертів? Які їх види застосовуються в Україні та за кордоном.
- Порівняйте зарубіжний досвід та вітчизняну практику надання бюджетних трансфертів.
- За рахунок яких доходів загального фонду державного бюджету надаються міжбюджетні трансферти в нашій державі?
- Яке значення мало запровадження формульних розрахунків при визначенні обсягів доходів, а також нормативних методів планування видатків місцевих бюджетів?
- Як вплинуло прийняття Бюджетного кодексу України на вдосконалення міжбюджетних відносин в нашій державі?
- Які проблеми міжбюджетних відносин в Україні потребують вирішення?

Практичне заняття 5.
ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
План

1. Трактування сутності доходів місцевих бюджетів
  2. Теоретичні основи класифікації доходів місцевих бюджетів
  3. Склад власних і закріплених доходів місцевих бюджетів України
  4. Планування доходів місцевих бюджетів
  5. Проблеми мобілізації доходів місцевих бюджетів і шляхи їх вирішення
- Література: [3, 5, 9, 11, 15, 16, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41, 43].

Запитання для перевірки знань:

- Охарактеризуйте соціально-економічне значення дохідної частини місцевих бюджетів.
- Як класифікують доходи місцевих бюджетів згідно з вимогами Бюджетного кодексу України?
- Назвіть основні податкові надходження місцевих бюджетів в Україні. \
- Проаналізуйте стан і тенденції розвитку місцевого оподаткування.
- Що таке бюджет розвитку органів місцевого самоврядування?
- Як і для чого розраховують індекс відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці?
- Визначте основні проблеми та запропонуйте напрями поповнення дохідної частини місцевих бюджетів на сучасному етапі державотворення.

Практичне заняття 6.
МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

План

1. Трактування сутності місцевих податків і зборів
  2. Теоретичні основи класифікації місцевих податків і зборів
  3. Характеристика місцевих податків і зборів
  4. Напрями реформування місцевого оподаткування в Україні
- Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41, 46].

Запитання для перевірки знань:

- Розкрийте еволюцію місцевого оподаткування у зарубіжному та вітчизняному контексті.
- Опишіть загальний порядок місцевого оподаткування в Україні. Дайте оцінку ефективності справляння місцевих податків і зборів.
- Обґрунтуйте позитивні риси та характерні недоліки для вітчизняної системи місцевого оподаткування.
- Вкажіть ключові напрямки реформування місцевого оподаткування у нашій державі.
- Обґрунтуйте доцільність запровадження податку на нерухомість в нашій державі.

Практичне заняття 7.**СИСТЕМА ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ****План**

1. Трактування сутності видатків місцевих бюджетів
  2. Теоретичні основи класифікації видатків місцевих бюджетів
  3. Структура видатків місцевих бюджетів України
  4. Планування видатків місцевих бюджетів
  5. Організація, форми та методи фінансування видатків бюджету
  6. Проблеми витрачання коштів місцевих бюджетів і шляхи їх вирішення
- Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41, 45].

Запитання для перевірки знань:

- Обґрунтуйте погляди вітчизняних економістів щодо сутності видатків місцевих бюджетів.
- В чому суть класифікації видатків місцевих бюджетів на поточні та видатки розвитку?
- Як проявляється соціальна спрямованість видатків місцевих бюджетів України?
- Охарактеризуйте структуру видатків місцевих бюджетів України за функціональною ознакою.
- Як планують видатки установ, які фінансуються з місцевих бюджетів?
- В чому переваги і недоліки використання програмно-цільового методу планування в Україні?
- Як забезпечити економне й ефективне витрачання бюджетних коштів на сучасному етапі?

Практичне заняття 8.**БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ****План**

1. Зміст і нормативно-правове забезпечення бюджетного процесу на місцевому рівні
  2. Характеристика стадій бюджетного процесу на місцевому рівні
  3. Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні та їх повноваження
- Література: [3, 5, 7, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- В чому полягає зміст бюджетного процесу на місцевому рівні?
- Хто є учасником бюджетного процесу на місцевому рівні?

- Які завдання стоять перед бюджетним процесом на місцевому рівні?
- Назвіть основні стадії бюджетного процесу на місцевому рівні. Дайте характеристику кожній із стадій місцевого бюджетного процесу.
- В чому відмінність між бюджетним періодом і бюджетним циклом?

Змістовий модуль 2. Розвиток місцевих фінансових інститутів.

Практичне заняття 9.

МІСЦЕВІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

План

1. Економічний зміст, функції та форми місцевих позик
2. Історичні аспекти становлення та розвитку інституту місцевих запозичень в Україні
3. Організаційні засади функціонування і нормативно-правове регулювання місцевих позик
4. Проблеми та перспективи розвитку інституту місцевих запозичень у контексті реформування місцевих фінансів в Україні.

Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- Назвіть основні переваги та недоліки системи місцевих позик.
- Проаналізуйте досвід становлення і розвитку інституту місцевих позик на сучасному етапі державотворення.
- Які нормативно-правові акти регулюють здійснення місцевих позик?
- Які основні етапи випуску облігацій місцевих позик в Україні?
- Що таке місцевий борг? Охарактеризуйте його вплив на фінансово-економічний стан територіальних громад.
- Назвіть основні законодавчі обмеження щодо здійснення місцевих запозичень в Україні.

Практичне заняття 10.

ЦІЛЬОВІ ФОНДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.

План

1. Нормативно-правове регулювання позабюджетних фондів місцевого самоврядування
2. Вітчизняний досвід формування валютних фондів місцевих рад
3. Порядок формування та використання цільових фондів органів місцевого самоврядування в Україні
4. Шляхи реформування цільових фондів органів місцевого самоврядування в Україні

Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- Яку фіскальну роль відігравали позабюджетні фонди у формуванні фінансової бази місцевого самоврядування в 90-х роках минулого століття?
- Які джерела формування єдиного позабюджетного фонду було визначено Законом Української РСР "Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування" від 7 грудня 1990 року?
- Проаналізуйте зміни у порядку функціонування позабюджетних фондів після прийняття Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування" від 26 березня 1992 року.

- Чим була зумовлена (назвіть основні причини) ліквідація позабюджетних фондів місцевих рад?
- Які зміни в механізмі утворення валютних фондів місцевих рад відбулися після прийняття Декрету Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19 лютого 1993 року?
- Якими нормативно-правовими документами регламентується функціонування цільових фондів органів місцевого самоврядування в Україні сьогодні?
- Розгляньте особливості сучасної практики створення і функціонування цільових фондів органів місцевого самоврядування в нашій державі.
- Проаналізуйте питому вагу цільових фондів у складі доходів місцевих бюджетів України протягом останніх років.
- Які напрямки реформування цільових фондів органів місцевого самоврядування Ви можете запропонувати?

Практичне заняття 11. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.

План

1. Підприємства комунальної власності у складі місцевих фінансових інститутів
  2. Фінансові ресурси підприємств комунальної форми власності
  3. Основний та оборотний капітал підприємств комунальної форми власності
  4. Фінансове планування на підприємствах комунальної форми власності
  5. Сучасні проблеми та перспективи розвитку комунального сектора економіки
- Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- Охарактеризуйте склад комунального господарства в Україні. Визначте його роль і значення у формуванні місцевих бюджетів.
- Проаналізуйте структуру та динаміку доходів місцевого самоврядування від об'єктів комунальної власності.
- Перерахуйте нормативно-правові документи, котрі визначають право на комунальну власність в Україні. Які дискусійні питання управління комунальною власністю вдалося розв'язати після прийняття Конституції України?
- Охарактеризуйте основні етапи становлення та розвитку інституту комунальної власності в Україні починаючи з 90-х років минулого століття.
- Як Ви розумієте поняття місцевого господарства? Проаналізуйте його склад і структуру відповідно до норм чинного законодавства?
- Які права у сфері управління та розпорядження майном, що належить до комунальної власності, належать місцевим органам влади?
- Визначте поняття суб'єктів господарювання комунального сектора економіки.

Практичне заняття 12. ФІНАНСИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.

План

1. Поняття і склад житлово-комунального господарства
  2. Управління житлово-комунальним господарством
  3. Фінансова діяльність підприємств комунального обслуговування
  4. Фінансова діяльність підприємств житлового господарства
  5. Фінансова діяльність транспортних підприємств
  6. Фінансове забезпечення функціонування підприємств теплопостачання
  7. Необхідність і зміст реформи житлово-комунального господарства в Україні
- Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- Проаналізуйте дискусійні визначення житлово-комунального господарства в літературних джерелах.
- Охарактеризуйте стан житлово-комунального господарства у Вашій територіальній громаді. Які проблемні аспекти найчастіше виникають у цій сфері?
- Як здійснюється (охарактеризуйте методи) регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги?
- Як визначається показник фондівдачі у вартісному і натуральному виразі?
- Які заходи, покликані знизити вартість комунальних послуг, найчастіше використовуються вітчизняними комунальними підприємствами?
- Як здійснюється планування та калькулювання собівартості послуг підприємств і організацій житлово-комунального господарства?
- Опишіть, як визначаються розміри тарифів на послуги підприємств та організацій житлово-комунального господарства.
- Поясніть, як розраховують розмір прибутку підприємств і організацій житлово-комунального господарства?
- Що таке планова собівартість послуг? Як її визначити для підприємств електротранспорту?
- Які чинники найбільше впливають на дотримання принципу фінансової самостійності підприємств міського електротранспорту?
- Проаналізуйте склад і структуру доходів комунальних транспортних підприємств.
- Охарактеризуйте фінансовий стан і перспективи розвитку комунальних транспортних підприємств у нашій державі.
- Поясніть, яку роль відіграють комунальні платежі у формуванні фінансових ресурсів житлового господарства?
- Назвіть напрямки реформування житлово-комунального господарства в Україні.

Практичне заняття 13

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

План

1. Зміст, принципи та завдання фінансового контролю на місцевому рівні
  2. Повноваження органів державного управління у сфері фінансового контролю на місцевому рівні
  3. Відомчий контроль у системі фінансового контролю на місцевому рівні
  4. Громадський фінансовий контроль і його роль в управлінні місцевими фінансами
- Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- В чому полягає зміст фінансового контролю на місцевому рівні?
- Хто здійснює фінансовий контроль на місцевому рівні?
- Які основні завдання місцевих фінансових органів у проведенні фінансового контролю на місцевому рівні?
- Які контрольні повноваження Державної казначейської служби України на місцевому рівні?
- Яка роль державної фіскальної служби в системі органів фінансового контролю на місцевому рівні?
- В чому полягає зміст і основне завдання громадського контролю?

Практичне заняття 14
ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ
У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.

План

1. Міжнародні принципи і вимоги щодо фінансового забезпечення діяльності місцевого самоврядування
  2. Бюджетний федералізм і його роль у формуванні системи місцевих фінансів у зарубіжних країнах
  3. Сучасні тенденції формування доходів і здійснення видатків з місцевих бюджетів за кордоном
  4. Адаптація загальносвітового досвіду здійснення місцевих позик до вітчизняної практики
  5. Зарубіжний досвід створення місцевих позабюджетних фондів
  6. Фінансове забезпечення житлово-комунального господарства в зарубіжних країнах
  7. Функціонування системи міжбюджетних трансфертів за кордоном
- Література: [3, 5, 9, 11, 15, 17, 30, 33, 37, 38, 39, 40, 41].

Запитання для перевірки знань:

- Розкрийте сутність і значення Європейської хартії місцевого самоврядування.
- Порівняйте стан реалізації положень Європейської хартії місцевого самоврядування, котрі мають безпосереднє відношення до функціонування місцевих фінансів в Україні та за кордоном.
- Назвіть основні чинники збільшення видатків місцевих бюджетів в зарубіжних країнах.
- Як Ви розумієте зміст бюджетного унітаризму та бюджетного федералізму?
- Порівняйте сучасний стан місцевого оподаткування в країнах Європейського Союзу та Україні.
- Проаналізуйте структуру доходів і видатків органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
- Які критерії фінансового вирівнювання в зарубіжних країнах є пріоритетними?
- Охарактеризуйте зарубіжний досвід функціонування місцевих позабюджетних фондів. Які перспективи його запровадження в нашій державі Ви можете запропонувати?
- У чому полягає сутність місцевих позик як джерела забезпечення бюджетних послуг у зарубіжних країнах?
- Порівняйте позитивні та негативні риси механізму місцевих запозичень у зарубіжних державах.
- Який стан місцевих запозичень в країнах Європейського Союзу? Проаналізуйте його та порівняйте з українською практикою.
- Охарактеризуйте систему обмежень у сфері місцевих позик в зарубіжних країнах. Як вони впливають на обсяг боргу місцевих органів влади?
- Назвіть спільні та відмінні риси європейського і японського боргового фінансування на субнаціональному рівні.

6. Тематика самостійної роботи студентів.

1. Формування теорії місцевих фінансів.
2. Вітчизняні вчені XIX ст. про місцеві фінанси.
3. Розвиток поглядів місцеві фінанси у вітчизняній фінансовій думці XX ст.
4. Дискусійні питання суті і функцій місцевих фінансів.
5. Проблеми зміцнення місцевих фінансів в програмних документах парламенту і уряду України.
6. Проблеми місцевих фінансів в щорічних законах про Державний бюджет України.

7. Бюджетні слухання як елемент бюджетного процесу на місцевому рівні.
8. Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування
9. Казначейська система виконання місцевих бюджетів.
10. Аналіз формування доходів місцевих бюджетів України.
11. Власні і закріплені доходи місцевих бюджетів.
12. Аналіз витрачання коштів місцевих бюджетів України.
13. Соціальна спрямованість місцевих бюджетів.
14. Бюджет розвитку місцевих бюджетів та проблеми його функціонування.
15. Проблеми збалансування місцевих бюджетів.
16. Розвиток теорії бюджетного федералізму.
17. Бюджетний федералізм, його суть та вплив на організацію місцевих фінансів.
18. Механізм перерозподілу бюджетних ресурсів в територіальному аспекті.
19. Проблеми вдосконалення міжбюджетних відносин в бюджетній системі України в контексті зміцнення місцевих фінансів.
20. Фіскальні дисбаланси в Україні.
21. Проблеми розмежування доходів і видатків між рівнями бюджетної системи і видами місцевих бюджетів.
22. Механізм перерахування дотацій місцевим бюджетам з державного бюджету та проблеми його вдосконалення.
23. Проблеми вдосконалення міжбюджетних відносин на рівні районів, міст обласного значення, селищ та сіл.
24. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування на сучасному етапі.
25. Проблеми розвитку місцевих запозичень в Україні.
26. Місцеві позики і місцеві грошово-речові лотереї.
27. Управління фінансами комунальних підприємств.
28. Проблеми реформування житлово-комунального господарства.
29. Типи місцевого самоврядування в зарубіжних країнах та їх вплив на організацію місцевих фінансів.
30. Основні проблеми функціонування інституту місцевого самоврядування та місцевих фінансів в Європі.
31. Місцеві бюджети в зарубіжних країнах.
32. Фінансове вирівнювання за кордоном.
33. Місцеве оподаткування в зарубіжних країнах.
34. Муніципальні позики за кордоном.
35. Регіональні і місцеві фінанси Росії.
36. Муніципальні фінанси Швеції.
37. Муніципальні фінанси Франції.
38. Муніципальні фінанси Німеччини.
39. Муніципальні фінанси Іспанії.
40. Муніципальні фінанси Польщі.

7. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Проблемні завдання 1

Варіант 1.

Аргументуйте роль місцевих фінансових інститутів у формуванні фінансової бази місцевого самоврядування.

Варіант 2.

За рахунок яких джерел можна оптимізувати дохідну базу місцевих бюджетів України? Власний погляд порівняйте з чинним порядком їх формування.

Варіант 3.

Визначте роль місцевих бюджетів у фінансовому забезпеченні депресивних й економічно розвинених регіонів.

Варіант 4.

Охарактеризуйте стан фінансового вирівнювання в Україні на сучасному етапі державотворення. Порівняйте вітчизняну і зарубіжну практику зниження фіскальних дисбалансів.

Варіант 5.

Обґрунтуйте основні напрями вдосконалення системи міжбюджетних відносин в умовах проведення бюджетної реформи.

Варіант 6.

Обґрунтуйте погляди науковців на трактування сутності доходів місцевих бюджетів. Чим вони абстрагуються, розглядаючи це поняття як економічну категорію?

Варіант 7.

Обґрунтуйте роль податку на нерухоме майно у формуванні дохідної бази місцевих бюджетів України.

Варіант 8.

Обґрунтуйте погляди науковців на трактування сутності видатків місцевих бюджетів. Чим вони абстрагуються, розглядаючи це поняття як економічну категорію?

Варіант 9.

Визначте основні проблеми виконання місцевих бюджетів за видатками й обґрунтуйте шляхи їх вирішення в Україні.

Варіант 10.

Перелічіть функції місцевих запозичень й охарактеризуйте сфери їх дії в сучасних умовах економічного розвитку.

Варіант 11.

Які заходи необхідно здійснити для врегулювання місцевих запозичень і мінімізації можливості неефективного використання запозичених коштів?

Варіант 12.

Охарактеризуйте стан ЖКГ Вашої територіальної громади. Які проблемні аспекти найчастіше виникають в цій сфері?

Варіант 13.

Обґрунтуйте роль комунальних платежів у формуванні фінансових ресурсів житлового господарства.

Варіант 14.

Назвіть напрями реформування ЖКГ в Україні.

Варіант 15.

Визначте основні завдання місцевих фінансових органів у проведенні фінансового контролю на місцевому рівні.

Завдання 2

Скласти кросворд, використовуючи матеріал відповідної теми (не менше 10 позицій по вертикалі та горизонталі) згідно варіанту і тематики

Таблиця 1

Розподіл тем для виконання завдання

<i>Варіант</i>	<i>Тема для складання кросворда</i>
<i>1/15/29</i>	Тема 1. Місцеві фінанси, їх сутність, склад і роль в економічній системі держави
<i>2/16/30</i>	Тема 2 Фінансова політика на місцевому рівні. Місцеві бюджети – визначальна ланка місцевих фінансів
<i>3/17</i>	Тема 3. Місцеві бюджети – визначальна ланка місцевих фінансів
<i>4/18</i>	Тема 4. Міжбюджетні відносини
<i>5/19</i>	Тема 5. Формування дохідної бази місцевих бюджетів
<i>6/20</i>	Тема 6. Місцеві податки і збори у фінансовому забезпеченні місцевого самоврядування
<i>7/21</i>	Тема 7. Система видатків місцевих бюджетів
<i>8/22</i>	Тема 8. Бюджетний процес на місцевому рівні
<i>9/23</i>	Тема 9. Місцеві запозичення в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку
<i>10/24</i>	Тема 10. Цільові фонди місцевого самоврядування
<i>11/25</i>	Тема 11. Фінансове забезпечення підприємств комунальної власності.
<i>12/26</i>	Тема 12. Фінанси житлово-комунального господарства
<i>13/27</i>	Тема 13. Фінансовий контроль на місцевому рівні
<i>14/28</i>	Тема 14. Основи організації фінансів місцевих органів влади у зарубіжних країнах

Завдання 3

Задача 1

У власності громадянина В. С. Петренка перебувають наступні об'єкти нерухомості: квартира (загальна площа – 210 кв. м., житлова площа – 190 кв. м.); гараж (площа – 20 кв. м.); дачний будинок (загальна площа – 85 кв. м., житлова площа – 60 кв. м.); земельна ділянка (площа – 0,2 га). Станом на 1 січня поточного року міська рада встановила максимальний розмір ставки даного платежу.

Визначити розмір податкового зобов'язання і термін сплати В. С. Петренком податку на нерухоме майно.

Варіанти до задачі 1

Показники	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Загальна площа квартири, кв. м.	210	220	230	240	250	260	270	265	260	255	250	245	240	235	230
Житлова площа квартири, кв. м.	190	195	200	205	210	225	245	215	210	205	200	195	190	185	180
Площа гаража, кв. м.	20	21	22	23	24	25	26	24	22	20	18	16	14	12	10
Загальна площа дачного будинку, кв. м.	85	88	91	94	97	100	103	99	95	91	87	83	79	75	71
Житлова площа дачного будинку, кв. м.	60	62	64	66	68	70	72	71	70	69	68	67	66	65	64
Площа земельної ділянки, га	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,7	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2	0,1	0,5

Задача 2

Житловий будинок загальною площею 310 кв. м. (з яких 280 кв. м. – житлова площа) перебуває у спільній частковій власності чотирьох осіб. Кожен з таких власників володіє рівною часткою об'єкта житлової нерухомості. Шевченківська сільська рада встановила ставку податку на нерухоме майно, в розмірі 0,7% мінімальної заробітної плати.

Визначити податкові зобов'язання зі сплати податку на нерухоме майно, для кожного з таких осіб. Крім того, встановити суму даного платежу в разі, якщо об'єкт житлової нерухомості перебував би у спільній сумісній власності, але не поділений в натурі.

Варіанти до задачі 2

Показники	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Загальна площа, кв. м.	310	317	324	331	338	345	352	349	346	343	340	337	334	331	328
Житлова площа, кв. м.	280	283	286	289	292	295	298	297	296	295	294	293	292	291	290
Податкова ставка, %	0,7	0,8	0,9	0,5	0,7	0,9	0,6	0,7	0,8	0,9	0,4	0,7	0,5	0,9	0,7

Задача 3

Приватне підприємство «Автопаркінг» проводить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування. Площі земельних ділянок на території м. Хмельницького, відведених для цієї мети, становлять 3700 кв. м. та 4100 кв. м.

Визначити суму збору за місця для паркування транспортних засобів, що підлягає до сплати, якщо міською радою встановлено ставку даного платежу в розмірі 0,1% мінімальної заробітної плати за кожен день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів.

Варіанти до задачі 3

Показники	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Площа однієї земельної ділянки, кв. м.	3700	3775	3850	3925	4000	4075	4150	4225	4300	4375	4450	4525	4600	4675	4750
Площа другої земельної ділянки, кв. м.	4100	4225	4350	4475	4600	4725	4850	4975	5100	5225	5350	5475	5600	5725	5850
Податкова ставка, %	0,03	0,05	0,07	0,09	0,11	0,13	0,15	0,03	0,05	0,07	0,09	0,11	0,13	0,15	0,1

Задача 4

Визначити базу справляння туристичного збору за два дні перебування сім'ї із двох осіб в motelі «Подорожник», розташованого на території м. Яремче. Зокрема, вартість проживання становить 350 грн. з ПДВ на одну особу, а витрати на харчування – 80 грн. з ПДВ за сніданок на одну особу.

Варіанти до задачі 4

Показники	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Вартість проживання, грн.	350	355	360	365	370	375	380	377	374	371	368	365	362	359	356
Витрати на харчування, грн.	80	85	90	95	100	105	110	108	106	104	102	100	98	96	94

Задача 5

Обчислити загальну суму фізичного зносу житлового будинку на основі даних.

Відновлювальна вартість і коефіцієнт зносу конструктивних елементів п'ятиповерхового житлового будинку

Найменування конструктивного елемента	Відновлювальна вартість конструктивного елемента, тис. грн.	Коефіцієнт зносу конструктивного елемента
Фундаменти	570	0,1
Стіни і перегородки	3500	0,15
Перекриття і підлоги	2700	0,3
Горище і дах	800	0,4
Інженерне обладнання	1200	0,2
Інші елементи	450	0,2
Всього	9220	x

Варіанти до задачі 5

Показники	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Фундаменти	570	590	610	630	650	670	690	710	695	680	665	650	635	620	605
Стіни і перегородки	3500	3520	3540	3560	3580	3600	3620	3640	3625	3610	3595	3580	3565	3550	3535
Перекриття і підлоги	2700	2720	2740	2760	2780	2800	2820	2840	2825	2810	2795	2780	2765	2750	2735
Горище і дах	800	820	840	860	880	900	920	940	925	910	895	880	865	850	835
Інженерне облад.	1200	1220	1240	1260	1280	1300	1320	1340	1325	1310	1295	1280	1265	1250	1235
Інші елементи	450	470	490	510	530	550	570	590	575	560	545	530	515	500	485
Всього	9220	9340	9460	9580	9700	9820	9940	10060	9970	9880	9790	9700	9610	9520	9430

(тис. грн.)

Задача 6

- У попередньому звітному році Херсонським міським водопроводом загалом було реалізовано 39,7 млн. куб. м. води, в тому числі:
- для потреб населення в обсязі 7,5 млн. куб. м. по 3,2 грн./куб. м.;
  - для комунально-побутових підприємств – 11,7 млн. куб. м. по 2,5 грн./куб. м.;
  - для промислових та інших підприємств – 20,5 млн. куб. м. по 3,8 грн./куб. м.

Обчислити середньозважений тариф на водопостачання.

Варіанти до задачі 6

Показники	(куб. м.)														
	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Для потреб населення	7,5	7,7	7,9	8,1	8,3	8,5	8,7	8,9	9,1	9,3	9,5	9,7	9,9	10,1	10,3
Для комунально-побутових підприємств	11,7	11,9	12,1	12,3	12,5	12,7	12,9	13,1	13,3	13,5	13,7	13,9	14,1	14,3	14,5
Для промислових та інших підприємств	20,5	20,7	20,9	21,1	21,3	21,5	21,7	21,9	22,1	22,3	22,5	22,7	22,9	23,1	23,3

Показники	(грн./куб. м.)														
	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Для потреб населення	3,2	3,3	3,4	3,5	3,6	3,7	3,8	3,9	4	4,1	4,2	4,3	4,4	4,5	4,6
Для комунально-побутових підприємств	2,5	2,6	2,7	2,8	2,9	3	3,1	3,2	3,3	3,4	3,5	3,6	3,7	3,8	3,9
Для промислових та інших підприємств	3,8	3,9	4	4,1	4,2	4,3	4,4	4,5	4,6	4,7	4,8	4,9	5	5,1	5,2

Задача 7

- Обчислити суму доходів житлово-експлуатаційного підприємства «Люкс» від квартирної плати у плановому році на основі таких даних:
- середньорічна ставка квартплати в попередньому році – 8,2 грн./кв. м.;
  - оплачувана житлова площа на початок планового року – 240 тис. кв. м.;
  - з 25 квітня планується ввести в дію 2500 кв. м., а з 27 червня – 900 кв. м. житлової площі;
  - з 20 липня буде виведено з експлуатації 1000 кв. м., а з 26 серпня – 390 кв. м. житлової площі.

Варіанти до задачі 7

Показники	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Середньоріч. ставка квартпл., грн./кв. м.	8,2	8,5	8,8	9,1	9,4	9,7	10	10,3	10,6	10,9	11,2	11,5	11,8	12,1	12,4
Оплачувана житлова площа, тис. кв. м.	240	255	270	285	300	315	330	345	360	375	390	405	420	435	450
25.04 план. ввести в дію, тис. кв. м.	2,5	2,8	3,1	3,4	3,7	4	4,3	4,6	4,9	5,2	5,5	5,8	6,1	6,4	6,7
27.06 план. ввести в дію, тис. кв. м.	0,9	1,2	1,5	1,8	2,1	2,4	2,7	3	3,3	3,6	3,9	4,2	4,5	4,8	5,1
20.07 буде виведено, тис. кв. м.	1	1,3	1,6	1,9	2,2	2,5	2,8	3,1	3,4	3,7	4	4,3	4,6	4,9	5,2
26.08 буде виведено, тис. кв. м.	0,39	0,69	0,99	1,29	1,59	1,89	2,19	2,49	2,79	3,09	3,39	3,69	3,99	4,29	4,59

Задача 8

Обчислити щомісячну суму зборів з орендарів нежитлових приміщень на покриття експлуатаційних витрат житлової організації і їх величину в розрахунку на 1 кв. м. площі на основі таких даних:

- середньорічна оплачувана житлова площа – 64500 кв. м.;
- середньорічна площа зданих в оренду нежитлових приміщень – 2980 кв. м.;
- загальні витрати житлового господарства упродовж року – 250 тис. грн.;
- річні витрати на реконструкцію та капітальний ремонт – 47 тис. грн.

Варіанти до задачі 8

Показники	1/16	2/17	3/18	4/19	5/20	6/21	7/22	8/23	9/24	10/25	11/26	12/27	13/28	14/29	15/30
Середньорічна опл. житлова пл., кв. м.	64500	64750	65000	65250	65500	65750	66000	65880	65760	65640	65520	65400	65280	65160	65040
Сер. річ. пл. здан. в оренду нежит. прим.	2980	3030	3080	3130	3180	3230	3280	3248	3216	3184	3152	3120	3088	3056	3024
Заг. витрати житлового госп., тис. грн.	250	262	274	286	298	310	322	316	310	304	298	292	286	280	274
Річ. витр. на рекон. і кап. рем., тис. грн.	47	49	51	53	55	57	59	58	57	56	55	54	53	52	51

Організація і проведення тренінгу

Мета тренінгу з дисципліни «Місцеві фінанси» - формування у студентів стратегічного управлінського мислення, цілісного бачення проблем організації місцевих фінансів, ролі місцевих фінансових органів у процесі виконання бюджетів за доходами і видатками, технології бюджетного планування та контролю за бюджетними коштами на місцевому рівні. Успішне проходження тренінгу сприяє посиленню практичної спрямованості у підготовці фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр». Проведення тренінгу дозволяє:

- забезпечити практичне засвоєння теоретичних знань, отриманих у процесі вивчення дисципліни «Місцеві фінанси»;
- виробити у студентів навички проведення оцінки звітності щодо виконання місцевих бюджетів;
- інтегрувати теоретичні знання й практичні навички у студентів у єдиний комплекс і привести їх у відповідність з поточними потребами ринку праці.

8. Методи навчання.

У навчальному процесі застосовуються: лекції з використанням мультимедіа проектора та інших технічних засобів навчання; практичні заняття; самостійна робота під керівництвом викладача; робота в Інтернет.

9. Методи оцінювання.

У процесі вивчення дисципліни «Місцеві фінанси» використовуються наступні методи оцінювання роботи студента за 100-бальною шкалою:

- поточне опитування;
- ректорська контрольна робота;
- оцінювання виконання самостійної роботи студентів;
- підсумкова екзаменаційна робота.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни фінанси визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1 (підсумкове письмове опитування за змістовним модулем 1)	Модуль 2 (ректорська контрольна робота за змістовним модулем 3)	Модуль 3 (підсумкова оцінка за КІЗ, включаючи поточне опитування)	Модуль 4 (іспит)	Разом
20	20	20	40	100
__тиждень	__тиждень	__тиждень	-	-

10. Шкала оцінювання.

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	“Відмінно”	A (відмінно)
85–89	“Добре”	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	“Задовільно”	D (задовільно)

16. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: Монографія. / [Луніна І. О., Кириленко О. П., Лучка А. В. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2010. – 320 с.
17. Європейська хартія про місцеве самоврядування від 15.10.1985. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=52493&cat_id=51705.
18. Заброцька О. В. Важливість децентралізації для кожного громадянина України у контексті забезпечення фінансової безпеки регіону / О. В. Заброцька // Економіко-правовий часопис: зб. наукових праць. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – Вип. 1. – С. 44 – 52.
19. Закон України “Про асоціації органів місцевого самоврядування” від 16.04.2009 № 1275-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1275-17>.
20. Закон України “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин” від 28.12.2014 № 79-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19/paran12#n12>.
21. Закон України “Про засади державної регіональної політики” від 05.02.2015 № 156-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
22. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 № 280/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280%2F97-%E2%F0>.
23. Закон України “Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування” від 15 липня 1997 року // Відомості Верховної Ради України від 29.09.1997 – 1997 р., № 38.
24. Закон України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” від 05.02.2015 № 157-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
25. Закон України “Про співробітництво територіальних громад” від 17.06.2014 № 1508-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
26. Зварич О. В. Зміни казначейського обслуговування в умовах фіскальної децентралізації бюджетних повноважень / О. В. Зварич // Фінанси України. – 2015. – № 2. – С. 39–71.
27. Ільницький О. Реформа міжбюджетних відносин на шляху до бюджетної (фіскальної) децентралізації в Україні / О. Ільницький // Публічне право. – 2016. – №1. – С. 126 – 134.
28. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. □ НАН України. – К., 2015. – 336 с.
29. Кириленко О.П. Місцеві бюджети в економічній системі держави // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія “Економіка” – 2001. – № 7. – С. 83-87.
30. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика).- К.: НІОС, 2000. – 384 с.
31. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2004. – 194 с.
32. Кириленко О. Теоретичні та практичні аспекти фінансового механізму забезпечення органів місцевого самоврядування в Україні / Ольга Кириленко // Світ фінансів. – 2010. – Вип. 1. – С. 17–27.
33. Кульчицький М. І. Місцеві фінанси: навчальний посібник / М. І. Кульчицький. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 552.
34. Кульчицький М. І. Фінансове територіальне вирівнювання в системі міжбюджетних відносин : монографія / М. І. Кульчицький, О. В. Заброцька. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. – 336 с.
35. Лисяк Л.В. Напрями підвищення ефективного використання коштів місцевих бюджетів України / Л. В. Лисяк, К. М. Роменська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. – 2014. – № 156. – С. 100 – 104.

36. Матвеева О. Ю. Запровадження децентралізованої моделі фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні / О. Ю. Матвеева // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2012. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2012_2_35.
37. Місцеві фінанси: Підручник / За ред. О.П.Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
38. Місцеві фінанси [текст]: навч. посібник / О. М. Ніколаєва, А. С. Маглаперідзе. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 354 с.
39. Місцеві фінанси : навч. посіб. / В.В. Письменний. – Тернопіль : Видавн.-поліграф. центр «Економічна думка», 2012. – 200 с.
40. Місцеві фінанси /авт. кол.; за ред. д.е.н., проф. О.Б. Жихор, д.е.н., проф. О.П. Кириленко. – К. : УБС НБУ, 2015. – 750 с.
41. Місцеві фінанси: підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2015. – 448 с.
42. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформаціях: монограф. / За ред. проф. О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 376 с.
43. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: навч. посібник / [В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, Т. А. Шаповал та ін.]; за заг. ред. В. В. Зубенко. – К. : ІБСЕД, 2013. – 120 с.
44. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін / Асоціація міст України – К.: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.
45. Роменська К. М. Посилення результативності використання коштів місцевих бюджетів України у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів / К.М. Роменська // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2014. – №2. – С. 97 – 103.
46. Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку : моногр. / за наук. ред. д-ра екон. наук проф. А. І. Крисоватого. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 460 с.

Рекомендовані джерела до курсу «Місцеві фінанси»

Нормативно-правові документи

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : <https://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/kodeks/927.html>
3. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvopro-diyalnis/kodeksi/63772.html>
5. Митний кодекс України : Закон від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Про банкрутство : Закон України від 30.06.1999 р. № 784-XIV зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
8. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України 4.05.1992 № 2343 зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
10. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Урядовий кур'єр. 2018. № 139. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
11. Про Державний бюджет України (на відповідний рік) : Закон України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
13. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
14. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-III зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
15. Про основні напрями бюджетної політики (на відповідний рік) : Постанова Верховної Ради України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Про основні напрями бюджетної політики (на відповідний рік) : Постанова Верховної Ради України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>
17. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні : Закон України від 05.04.2001. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 29. Ст. 137. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
18. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

19. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. Урядовий кур'єр. 2001. № 154. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

20. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

21. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки : Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

Основна література

1. Близнюк О.П., Іванюта О.М. Ринок фінансових послуг: Навч. посіб. для студентів спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Харків : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2017. 255 с.
  2. Бюджетна система: навч. посіб. / реком. МОН України; 2-ге вид., перероб. і доп. / І. Л. Шевчук, В. О. Черепанова, Т. О. Ставерська. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2015. 284 с. URL : <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/10384>
  3. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М. та ін. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. Київ, 2017. 119 с.
  4. Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін. Податкова система: навч. посіб. / за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
  5. Горох О.В. Місцеві фінанси: навч. посіб. Харків : Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2021. 190 с.
  6. Горох О.В., Скоромна О.Ю. Фінанси аграрних підприємств: навч. посіб. Харків : ХНАУ, 2020. 226 с.
  7. Гроші та кредит : курс лекцій для підготовки бакалаврів за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (10 кредитів) / І. Л. Шевчук, Т. О. Ставерська, О. П. Близнюк. Харків : 2016. URL : <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/10504>
  8. Гроші та кредит : навч. посіб. для підготовки здоб. вищої освіти за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Ч. 1. Гроші. І. Л. Шевчук, Т. О. Ставерська, О. В. Жиякова та ін. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2018. 271 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/10389>
  9. Гроші та кредит : навч. посіб. для підготовки здоб. вищої освіти за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Ч. 2. Кредит. / І. Л. Шевчук, Т. О. Ставерська, О. В. Жиякова та ін. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2019. 186 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/10420>
35. Гроші та кредит : навч.-

- метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / Т. О. Ставерська, І. Л. Шевчук, І. С. Андрющенко. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2015. 88 с.
10. Євдокімова М. О. Місцеві фінанси: навч. посібник. Харків : ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. 2014. 343 с.
  11. Європейський Союз: теорія і практика інтеграції заради успіху : навч. посіб. / за заг. ред. А. В. Матвійчука. Рівне : Волинські обереги, 2019. 155 с.
  12. Жилякова О. В. Страхові послуги : навч. посіб. для студентів напряму підготовки 6.030508 Фінанси і кредит / О. В. Жилякова, І. Л. Шевчук. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2013. 184 с.
  13. Зятковський І. В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Чернівці : КП «Видавництво «Золоті литаври», 2016. 274 с.
  14. Коваленко Д. І. Гроші та кредит : теорія і практика: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 352 с.
  15. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навч. посібник для студентів. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 486 с.
  16. Кропельницька С. О., Плєць І. І. Страхові послуги : навч.-інтеракт. посіб. / 2-е вид., доп. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний ун-т ім. В. Стефаника», 2016. 390 с.
  17. Фінанси: підручник / за ред. В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко, З. М. Лободіної. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 460 с.

Додаткова література

1. Крутова А. С., Андрющенко І. С. Адміністрування податків та місцеві фінанси: навч. посіб. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2023. 139 с.
2. Крутько М.А. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / М.А. Крутько, С.М. Калініченко, О.М. Гіржева, С.В. Кускова. Харків: «Міськдрук», 2016. 320 с.
3. Крутько М.А., Рижик І.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. П., Міжн. наук.-техн. ун-т ім. академ. Ю. Бугая, Полтав. ін-т бізн., 2024. 151 с.
4. Малій О.Г. Фінансовий аналіз. Курс лекцій. Харків : ХНТУСГ, 2018. 163 с.
5. Мединська Т. В., Чабанюк О. М. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність : навч.-практ. посіб. Київ : Алерта, 2023. 240 с.
6. Міщенко В.С., Нагаєва Г.О. Фінанси: навч. посібн. Харків : ХНАУ, 2020. 126 с.
7. Наталенко Н. В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади: навч. модуль. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 72 с. 24
8. Непран А.В., Литвинов А.І. та ін. Економіка і фінанси підприємства: практикум. За ред. А.В. Непрана. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2021. 429 с.

9. Олійник О.В., Морозова Г.С. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Харків : Харк. нац. аграр. ун-т ім. ВВ Докучаєва, 2020. 248 с
10. Олійник О.В., Нагаєва Г.О. Страхування: навч. посіб. Харків : Стильна типографія, 2021. 256 с.
11. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави : монографія. Київ : КНТЕУ, 2019. 440 с
12. Плиса В. Й. Страхування : підручник. Київ : Каравела, 2019. 512 с. 55.
13. Податкова політика держави. Ще один великий компроміс / за заг. ред. К. І. Швабія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 61 с.
14. Податкова система : навч. посіб. / за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків : Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
15. Податок на доходи фізичних осіб та єдиний соціальний внесок: новації реформ та їх наслідки : монографія. Київ : Алерта, 2018. 442 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 124).

Рекомендовані джерела до курсу «Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва»

Нормативно-правові документи

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : <https://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/kodeks/927.html>
3. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvopro-diyalnis/kodeksi/63772.html>
5. Митний кодекс України : Закон від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Про банкрутство : Закон України від 30.06.1999 р. № 784-XIV зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
8. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України 4.05.1992 № 2343 зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
10. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Урядовий кур'єр. 2018. № 139. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
11. Про Державний бюджет України (на відповідний рік) : Закон України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
13. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
14. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-III зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
15. Про основні напрями бюджетної політики (на відповідний рік) : Постанова Верховної Ради України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Про основні напрями бюджетної політики (на відповідний рік) : Постанова Верховної Ради України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>
17. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні : Закон України від 05.04.2001. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 29. Ст. 137. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
18. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

19. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. Урядовий кур'єр. 2001. № 154. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

20. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 зі змінами і доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

21. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки : Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

Основна література

1. Крутько М.А. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / М.А. Крутько, С.М. Калініченко, О.М. Гіржева, С.В. Кускова. Харків: «Міськдрук», 2016. 320 с.

2. Сокиринська І.Г. Журавльова Т.О. , Аберніхіна І.Г. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва. Дніпропетровськ : Пороги, 2023. 301 с.

3. Сороківська М. В., Андрейків Т. Я. Фінанси діяльність підприємств: навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2022. 288 с.

4. Соціальне страхування : підручник / за ред. О. П. Кириленко та В. С. Толуб'яка. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. 516 с.

5. Ставерська Т. О., Близнюк О. П., Лисак Г. Г. Фінанси та кредит: курс лекцій для підготовки бакалаврів за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування (10 кредитів). Електрон. дані. Х.: ДБТУ, 2022. 383 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/3891>

6. Ставерська Т. О., Іванюта О. М. Історія фінансів : навч. посіб. Харків : ФОП Іванченко, 2013. 83 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/11549>

7. Ставерська Т. О., Близнюк О. П., Лисак Г. Г. Гроші та кредит : курс лекцій для підготовки бакалаврів за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (4 кредити). Електрон. дані. Харків: ДБТУ, 2022. 384 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/4463>

8. Станкус Т., Матвеева В. Бюджетний процес та закупівлі в органах місцевого самоврядування. Харків : Фактор, 2016. 120 с.

9. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : підручник / за ред. О. Я. Стойка. Київ : Алерта, 2017. 406 с.

10. Страхувий менеджмент: опорний конспект лекцій з дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування / розроб. О.В. Жиликова. Харьков : ХДУХТ, 2017. 110 с. URL : <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/11756>

11. Страхіві послуги : навч. посіб. / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк; за заг. ред. Д. І. Деми. [3-тє вид.]. Київ : Алерта, 2017. 526 с.

12. Тимохова Г. Б. Фінанси, гроші та кредит : навч. посіб. Київ : Кондор, 25 2019. 592 с.
13. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посібник / А.С. Крутова, Л.І. Лачкова, В.М. Лачкова. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2017. 186 с.
14. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні) : підруч. / за ред. В. О. Онищенко. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 599 с.
15. Фінанси : експрес-курс : навч. посіб. / за заг. ред. І. С. Волохової. Харків : Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с. 74. Фінанси : навч. посіб. / А. С. Крутова, О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова та ін. Харків : Вид-во «Лідер», 2013. 560 с. URL : <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/11551>
16. Фінанси підприємств : навч. посіб. : практикум / Н. О. Власова, Т. В. П'ятак, Т. І. Кочетова; за наук. ред. проф. Власової Н. О. Харків : Світ книг, 2020. 312 с.
17. Фінанси підприємств : підручник / Н. О. Власова, В. А. Міщенко, Т. В. П'ятак, Т. І. Кочетова, А. В. Котлярова; за наук. ред. проф. Н. О. Власової. Харків : Світ книг, 2018. 437 с.
18. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для студентів спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування / І.А. Бігдан, Л.І. Лачкова, В.М. Лачкова та ін. Харків : ХДУХТ, 2017. 202 с. URL : <http://elib.hduht.edu.ua/jspui/handle/123456789/1864> 76. Фісун І. В. Страхування : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2018. 240 с.
19. Dialectics of the reform of the excise taxation of tobacco products in Ukraine: eurointegration aspect / ed. by V. I. Korotun. Kiev : Alerta, 2018, 94 p.
20. Duncombe William. Lecture Notes in Public Budgeting and Financial Management. World Scientific Lecture Notes in Economics. Vol. 5. USA : Syracuse University, 2018. P. 336. URL : <https://doi.org/10.1142/10177>
21. Yinger John. Lecture Notes in State and Local Public Finance. World Scientific Lecture Notes in Economics and Policy. Vol. 8. USA : Syracuse University, 2020. P. 560. URL : <https://doi.org/10.1142/11296>

Додаткова література

1. Малій О.Г. Фінансовий аналіз. Курс лекцій. Харків : ХНТУСГ, 2018. 163 с.
2. Мединська Т. В., Чабанюк О. М. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність : навч.-практ. посіб. Київ : Алерта, 2023. 240 с.
3. Міщенко В.С., Нагаєва Г.О. Фінанси: навч. посібн. Харків : ХНАУ, 2020. 126 с.
4. Наталенко Н. В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади: навч. модуль. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 72 с. 24
5. Непран А.В., Литвинов А.І. та ін. Економіка і фінанси підприємства: практикум. За ред. А.В. Непрана. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2021. 429 с.

6. Олійник О.В., Морозова Г.С. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Харків : Харк. нац. аграр. ун-т ім. ВВ Докучаєва, 2020. 248 с
7. Олійник О.В., Нагаєва Г.О. Страхування: навч. посіб. Харків : Стильна типографія, 2021. 256 с.
8. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави : монографія. Київ : КНТЕУ, 2019. 440 с
9. Плиса В. Й. Страхування : підручник. Київ : Каравела, 2023. 512 с. 55.
10. Податкова політика держави. Ще один великий компроміс / за заг. ред. К. І. Швабія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 61 с.
11. Податкова система : навч. посіб. / за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків : Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.